

VAD GÖR JAG HÄR

Först gamla timmerleden uppför Hjässbergets norrbrant. Tvär och stenig, vindlande, urgröpt av vatten. Murknande mothåll av stock i krökarna. Högre upp sluttande fuktmarker och granskog. Det dröjer innan terrängen planar ut, hämtar andan, och leden övergår i skogsväg. Landskapet öppnare, gles tallskog, pinnmo och sand. Fagermoarna. Lukten av ljung och tall. Drivorna av gethö och almick mellan träden. Och vinden, ständigt vinden häruppe, det ligger öppet. I vissa höjdlägen ser man miltals västerut och norrut. Åsrygg efter åsrygg. Stelnade vågor i ett raggigt barrskogshav.

Uppåt Mosjöarna dyker vägen neråt igen, ormar sig fram längs vattnet. Skogen tyngre, mörkare. Också vattnet mörkt, liksom fruset, utan speglingar. En senvinter kör min far genom isen med häst och timmersläp någonstans i sundet mellan sjöarna. Tidigt 50-tal, blötsnö i luften, tättnande skymning. Ljuden. Andhämtningen och svordomarna från mannen som sliter med att lossa hästen. Hästens stämma – ja, den talar – växlande mellan ångestskrin och uppgivna blåsljud. Det är inte djupt, men dybotten. Kavande i vattnet bryter de en ränna genom isen som hela tiden brister. Sjunker utmattade och blödande ner bland strandkantens videbuskage, ligger där sida vid sida, häst och karl.

Och jag lämnar dem här. Lämnar dem vilande i snön, vilande i sin berättelse. Vänder om, tillbaka in i sensommaren, följer vägen västerut, längs sjön. Vid sjöändan vrider den åt norr, klättrar uppåt, uppför Mosjöberget tvärsida, blir till stig igen. Blockmorän. Småskog – tall och sly. Och en känsla av att landskapet växer fram under mig, att jag andas fram det. Nya sjöar. Fittjesjön, ett mörkt ögonblänk nere i sin granskogsgrop. Segelsjöns vidsträckta blåsiga yta. Ett slags fläktande solsken som övergår i duggregn, dimma över höjderna, innan solen bryter fram på nytt. Jag går över åsarna, i överkant av hyggesytor, nyare och äldre. Västerut, mot Bättjegrena, en gång befolkat, nu en oansenlig, igenväxande fläck i skogslandet.

Här stannar jag upp, faller som en sten genom tiden.

Några torrsomrar tar vi hö häruppe på de gamla slättermarkerna. Solen som en svetslåga på den nästan färglösa himlen. Min bror och jag i åtta-nioårsåldern, vi är med, hjälper till när vi måste, smiter när vi kan. Ligger gömda under buskarna nere vid Skarpåsbäcken, kisande ner i vattnet, spräckligt av sol och skugga. Småöringen rör sig blixtnabbt som piskrapp mellan stenarna, skraddarna studsar viktlösa fram över vattenytan. Vänder vi blicken uppåt finns den svidande blå himlen, solljuset som dryper ner över höjderna runtom. Skarpåsen närmast, mörk och vass som sitt namn. Längre bort Ljusåsen, ljusare självfallet, bredare, godmodigare. En

gammal faster med bastanta höfter och platser som Ljusåsbygget, Ljusåsbodarna, Ljusåsbränna klängande i kjolarna.

Och därbortom, vad finns det där? Nya åsar. Nya skogar, sjösystem, dalgångar. Samhällen, städer. Världen. Men spelar det någon roll? Som alla nioåringar har jag redan börjat räkna åren, månaderna, dagarna, timmarna, sekunderna till min död. Till min brors. Till våra föräldrars, de som bökar med de sista höfången högre upp i backarna, stannar upp ibland, spanar efter oss, ropar irriterat, innan de återgår till arbetet.

Vad gör jag här? Varför finns jag? I detta virrvarr av ljus och mörker, sommar och vinter, drivsnö och regn, brännande sol och bitande köld, kalvande och grisande, slakt, blodtappning, urtagning, styckning. Födelse och död. En grå skräck som jag inte kommer undan, en tyngd i allt som gör det svårt att andas.

Jag ser på min bror. Han har somnat, snarkar, en salivsträng ur ena mungipan. Han kommer att vakna solsvedd och knottbiten, men jag väcker honom inte. Han lever, det är det viktiga och det lugnar mig något. Och våra föräldrar lever, jag kan se dem röra sig däruppe, prata lågmält med varandra. Här håller de sams, drar åt samma håll. Senare, på hemväg, kommer de att skälla och gnata lite på oss, och vi kommer att svara enstavigt eller bara låtsas som om vi inte hör. Så småningom kommer de att sjunka in i tystnad och trötthet, men hemma kommer kampen mellan dem att ta fart igen, gräl och tigande, om vartannat, det vet vi. De outtalade kraven på att välja sida som gör att vi bara flyr, på olika sätt, åt olika håll.

Och frågan kvarstår. Vad finns det för mening med allt det här?

Det märkliga är att jag faktiskt redan har ett slags svar. *Skönheten!* Det handlar om ett minne så tidigt att det knappt existerar längre. Jag är kring fem. Vinternatt, med ett lågande månsken över skarsnön, himlen dammig av stjärnor. Jag står på knä i sängen bakom min far, det är oftast här jag sover, men nu har jag vaknat av något, månen kanske. Köld, tystnad, ensamhet därute. Hjässbergsbranten svart i motljuset. Men skarsnön gnistrande, flammande i det nästan överkliga månskenet. Skönhet. I mötet mellan mörker och ljus. Mellan kölden därute och värmen, den relativa tryggheten härinne. De sovande föräldrarna, deras andhämtning. Lukterna i rummet. Något vibrerande som fyller mig med både lycka och en sorg som jag inte kan förklara.

Nu, skumpande fram på flakvagnen kan jag känna det igen. Det virvlande dammet från grusvägen, hästens jämna trav. Lukten av häst och solvarm tallskog, varvad med lukten av löv, vatten, svalka när vi passerar någon bäcksänka. Det flimrande solljuset mellan trädstammarna. Min bror som hela tiden slås, retas, gör miner, hoppar av och springer bredvid, utmanar mig att göra likadant. Föräldrarna tigande där fram, tysta nu, slutna i sig själva, de sprider en tyngd kring sig, en misstämning som gör att jag inte riktigt kan se dem. Och ändå denna märkliga skönhet i allt! I själva brytningen, krocken! Mellan det mörka och det ljusa. Mellan det trygga vanliga och det osäkra, skrämmande. Mellan nuet och det som ska komma. Mellan människorna. Allt som bryts och samlas, som i en mörkt skimrande kristall.

Och jag sluter ögonen, tänker mig den som något faktiskt existerande. Att jag skulle kunna bära med mig den i byxfickan, ta fram den när jag ville.

ÖGONBLICKET

Mannen och kvinnan utanför sommarstugan, en pojke i elvaårsåldern som cyklar förbi. Det är mest av en slump han kommer den här vägen; han har bara gett sig av, utan att säga något därhemma och utan att riktigt veta vart. Kvinnans klänning lysande röd, redan på håll ser han den, hajar till lite. När han närmar sig sommarstugan trampar han långsammare, studerar paret som står där, vända mot varandra.

Om inget hänt skulle det här minnet inte finnas. Varken kvinna i den röda klänningen eller mannen, inte lika iögonfallande klädd, byxor i någon mörkgrå nyans, skjortan lite ljusare. Inte heller sommarkvällen skulle ha funnits, den ljusa, nästan genomskinliga himlen, den låga solen över bergssidorna. Inte grusvägen eller ljudet av cykeldäcken mot gruset, inte den mättade doften av grönska. Och inget av den där vibrerande känslan inom honom: att ingen riktigt vet var han är eller gör, att han är utom räckhåll!

Allt detta skulle snabbt ha sjunkit undan, bleknat, försvunnit.

Mannen utanför sommarstugan: det är ingen direkt främmande person. Det finns något slags släktskap mellan honom och elvaåringens far, bakåt i tiden, det är han vagt medveten om. Men han känner honom inte, har aldrig talat med honom. Och det är inget han tänker på just nu, han ser knappt på mannen. Nej, det är mest kvinnan han stirrar på, lite förpubertalt glupskt, rodnar när hon vrider på huvudet, ger honom en blick, men ändå inte riktigt tycks se honom.

Han känner plötsligt att det är något som händer här och att han borde komma bort härifrån. Och han sätter fart igen. Tar i och trampar uppför den lilla uppførsbacke som kommer strax efter sommarstugan, så en utförlöpa och han böjer sig ner över styret, grimasera, susar utför, trampar vidare längs grusvägen. Efter en stund tänker han knappt längre på paret, tankarna byter riktning, det är sent, han har varit borta i timmar, snart måste han hemåt igen. Han gruvar sig lite. Inte för skäll och bråk direkt. Nej, det handlar mest om något han vet kommer att möta honom därhemma: något konstant skavande, tärande, övermäktigt, som tycks finnas i själva luften där. Som om allt redan är förlorat, avfärdat, förintat...

Och han cyklar vidare genom sommarskymningen. Som inte är någon egentlig skymning, bara ett milt gråljus, det är den tiden på året, inte många timmar innan det börjar ljusna igen. Vidare genom denna trånga dalgång med sina småbruk, utspridda längs vägen, ibland tätt intill väggkanten, ibland uppe i någon skogsbacke. Här och var ett antal gårdar utan egna marker; det är folk som byggt här och arbetar på annat håll, men nästan alltid med någon

anknytning till trakten. Och så några sommarkåkar, som den han just passerat, också här handlar det oftast om släktingar till någon, eller släkt till släkten.

Han är uppväxt här, känner eller känner till de flesta. Men han kommer inte att stanna kvar här, det vet han redan. Han ska härifrån, så fort han bara kan. För att inte återvända; bara ge sig av, suddas ut allt bakåt, vara okänd, tyngdlös. Han leker en stund med tanken, som är både lockande och skrämmande...

Någon gång under natten eller tidiga morgonen kommer mannen i sommarstugan att ta sitt liv, han skjuter sig med ett jaktgevär. Hur reagerar elvaåringen när han får veta det? Med en blandning av häpnad och skräck, men samtidigt något som nästan liknar triumf. Att han cyklat förbi just den kvällen, att han faktiskt sett mannen och kvinnan, att deras blickar mötts!

Men man vill inte tro honom när han berättar. Det är som om han hittar på, vill göra sig märkvärdig. Att han skulle cyklat den vägen just då? Och kvinnan? Det hade inte funnits någon kvinna där, mannen hade varit ensam i sommarstugan, det vet man. Det spelar ingen roll hur han envisas.

Och han slutar berätta om vad han sett. Ändå stannar bilden kvar, släpper honom inte. Mannen och kvinnan framför sommarhuset. Laddningen mellan dem som han känner även om han bara snabbt passerat. Hur något byggs upp, något kommer att hända och han måste därifrån. Han vet inte varför, bara att han måste.

Senare kommer han att säga sig att vad han sett är ett liv sammandraget till ett enda ögonblick. Och att det också är något som på sätt och vis kommit att bestämma hans eget liv. Tillvarons gåtfullhet. Ögonblickets oerhörda kraft.

ALLTID

I en dröm är jag tillbaka. Det tycks handla om en fest, en grannfest i det mellansvenska bostadsområde där vi bor när barnen växer upp. Men hela området har med drömmens absurda – och samtidigt glasklara - logik förflyttats genom landet, upp hit. Inte till själva dalgången, utan husen har hamnat längs bergssidan, Hjässbergets branta norrsida, verkar ligga helt naturligt insprängda i barrskogen där. Ann-Kristin finns i närheten, det vet jag, barnen också, även om jag inte kan se dem.

Sommar, det har börjat skymma. Folk rör sig, kommer och går. De flesta av oss i trettioårsåldern, barnfamiljer och en del ensamstående med barn, vi känner varandra relativt väl, umgås tätt med några, mer sparsamt med andra. Den där smått elektriska, kittlande stämningen som fanns vid sådana fester. Något som gror, något hetsande i själva luften. Man söker efter möjligheter, förstulet eller mer öppet. Bort från den dödande enformigheten, allt som bara flyter på, flyter på. Aldrig det där helt avgörande, oåterkalleliga, då något bryter in, som en flodvåg, allt förändras, vräks över ända...

Men så byter drömmen riktning. Festen, grannarna, husen, allt det försvinner, finns inte längre. Istället är jag på väg uppför Hjässbergets sida, längs gamla vintervägen. Uppåt, uppåt. Upp till själva krönet, där vänder jag mig om, ser ut över dalgången. Jag kan se sommarstugan som elvaåringen cyklat förbi och gården som var hans hem. Oförändrade. Trots att det mesta förändrats, trots att de bytt ägare och utseende ett antal gånger, byggts om och byggts till. Det här vet jag i drömmen, ändå ser jag dem båda precis som då, med grafisk skärpa. De är på något sätt är så tunga av betydelse att de motstått tiden. De kommer att motstå all tid.

Och Ann-Kristin finns plötsligt tätt intill mig. Hon har återvänt från sin tid i döden – hon är inte frisk, men hon har på något sätt överlevt, återvänt och hon för med sig en känsla av desperation. Hon säger inget, men jag kan känna hur både hat, hämndlystnad och ett slags iskallt förakt strömmar från henne. Jag vet att hon vill ha besked, jag måste berätta. Allt måste fram! Alla svek, allt vi gjorde mot varandra. Allt som hände då och allt det som hänt senare. Allt liv som passerat utan henne! Allt som hon borde ha varit delaktig i, fått njuta eller lida av. Allt, allt! Och skulden, sorgen, vältrar sig över mig. Jag försöker säga något, men jag har inte längre någon röst, bara ett hest kraxande...

Då vrider hon huvudet, ser rakt på mig. Och jag känner igen henne. Det är som en hinna dras bort, det är det ansikte jag känner. Rent, trött, slitet. Hennes rena ansikte. Vi står där förenade både i trötthet och sorg och i något slags kunskap om livet. Att livet fanns där, det

böljade hit och dit, vi följde med. Vi var inte särskilt goda och inte särskilt onda. Gjorde vårt bästa ibland, ibland inte. Och ibland såg vi varandra. Som nu.

Vi står sida vid sida nu, ser ut över det här landskapet som egentligen inte finns, som inte funnits på länge. Som hon aldrig riktigt känt och som jag känner bara alltför väl. ”Du kommer alltid tillbaka hit, eller hur?” Och jag nickar. Ja, jag kommer alltid hit.

LÄTTHET

Från Bättjegrena kan man följa en stig – en gång körväg – västerut. Till en början går den över gamla ängs- och betesmarker. Här och var husrester, genomvuxna av björk och gran. Som envisa åldringar, halsstarrigt hyttande med käpparna, skymtar de inne i snårskogen. Längre fram brukad skogsmark, hyggen från olika epoker. Några långa, smalhalsade myrar som avbrott i enformigheten. Och bergssidorna, där artrikedomen till en del bevarats, av nödtvång. Gammelskog och löv. Stigen tunnas ut, blir till viltstråk, förgrenas, försvinner som rök bland stammarna. Och dyker upp igen – lite tvekande, osäkert – vid partier där nötningen varit som störst, i branterna uppför och utför.

Slutligen sjön, nedsänkt i en skåra mellan höjderna. Långsträckt, ingen bebyggelse längs stränderna. Här stannar jag till. Gamla ängsmarker sluttar ner mot strandlinjen. Resterna av en husgrund ett stycke upp i sluttningen, knappt urskiljbar längre. Istället finns ett nära nog oöverskådligt grytsystem – räv eller grävling, eller både och. Otaliga öppningar under och kring grunden och vårdträdet, en väldig döende rönn.

Vilka som bodde här vet man knappt längre. Eller hur länge, århundranden eller årtionden. Det är ingen idealisk plats. Norrläge. Bergkanten strax ovanför och hela den långsmala sjön som en vindtunnel därnere. Ändå ett sällsamt lugn här, man kan vila en stund, halvliggande mot jordvallen kring grunden och grytsystemet. Lyssna till ljuden inifrån gångarna, till vinden som river i den gamla rönnen ovanför. Se ut över barrskogsmattan som breder ut sig, mil efter mil. Och sjön därnere. Som ett blänke tappat mellan bergbranterna.

Det är ingen ödemark. Inte långt till jordbruksfastigheter, byar, samhällen. Inte ens väglöst, runt om finns ett ständigt växande nät av skogsbilvägar. Ingen märklig plats. Inga direkt slående utsikter, inga historiska lämningar. Och för mig har den ingen personlig laddning. Säkert har jag haft släkt, avlägsen eller närmre, som levt sina liv på liknande småställen i liknande skogar, inte långt härifrån. Men inte just här. Hit har jag kommit mest av en slump, vandrande på måfå, men återvänt, som nu, med långa mellanrum. Varför?

Kanske är det just att den här platsen ligger *utanför*. Ingen anknytning, inga minnen. Något avsvannat här, en lätthet.

Här har liv förflutit. Folk har bott här och gett sig av, inte lämnat mycket efter sig. Jag vet inget om dem, undrar en del, men inte alltför mycket. Inget här har någon egentlig betydelse för mig. Jag kan stanna här en stund, bara vila, dra efter andan.

Kanske är lycka just det här. Ett ögonblicks vila. Lätthet.